

OMUL ȘI CONDIȚIA UMANĂ ÎN FILOSOFIA LUI D.D. ROȘCA ȘI M.ELIADE

Alexandra GERȚESCU, Facultatea de Istorie și Filosofie

Great philosophers in this article romanian M. Eliade and D.D. Roșca, playing the man and the human condition differently, in terms of concepts specific to their philosophy, propose viable solutions to recover the dimensions of the human being, survival and maintenance of dignity in terms of contemporary society, extremely complicated and controversial.

În creația lui Mircea Eliade și D.D. Roșca, esența omului, rolul și menirea lui, universul valoric au fost problemele majore ce i-au interesat în permanență.

După cum afirma D.D. Roșca, trăsătura definitorie a unei filosofii ce-și merită numele este atitudinea sufletească din care se pot desprinde viziuni de ansamblu asupra existenței. Iar aprecierea vigoriei, optimismul, tendința spre cunoaștere și creație a omului erau definiții în valorizarea metafizică a condiției umane la Mircea Eliade.

Cunoscut și apreciat pe toate meridianele, Mircea Eliade a creat o monumentală operă originală, impregnată de un profund umanism. Lucrările lui constituie o strălucită pledoarie pentru dezvoltarea liberă a personalității uma-

ne, manifestând încredere în puterea creatoare a omului, în posibilitățile lui de desăvârșire.

Întreaga creație filosofică originală a lui D.D.Roșca se prezintă ca meditație lucidă și activă a unui umanist. Concepția sa filosofică este elaborată în Existența tragică – în cadrul căreia scopul ultim fusese tocmai fundamentarea temeiurilor acțiunii umane – și în același timp o adevărire a ei prin exemplul propriu, prin luarea personală de atitudine curajoasă, patriotică. Fundamentându-și concepția filosofică pe ideea că realitatea ne apare, în lumina experienței și a gândirii critice, ca neîncheiată, etern provizorie, în însăși esența ei, D.D. Roșca dezvoltă cu consecvență logică viziunea sa dialectică asupra devenirii universale, asupra istoricității existenței în toate formele de manifestare ale acesteia. Dar, potrivit concepției sale, devenirea existenței nu este o simplă schimbare, nu e liniară continuitatea evolutivă, ci dimpotrivă, devenirea reală e unitatea sintetică a continuității și discontinuității, a cantitativului și calitativului, e negație dialectică, în sensul plin al cuvântului. Devenirea reală, concretă, ca îmbogățire și creare de noi forme de existență, nu doar în sânul naturii, ci, mai ales, în istoria ascensiunii, pe trepte progresive, mereu mai înalte, a fapturii celei mai inteligente a naturii: omul.

Mircea Eliade, cu toate că nu construiește un sistem filosofic, totuși aduce câteva idei filosofice substanțiale, ca recuperarea sacrului, profanul ca hierofanie, statutul omului ca homo religiosus, revalorizarea istoriei ca spirituală, arta ca sacru, religia ca experiență a sacrului. Un aspect central al filosofiei lui este raportul omului cu sacru, căruia Mircea Eliade i-a închinat întreaga sa putere de creație timp de o viață. „Cred că elementul esențial al condiției umane este simțul sacrului”, menționa M.Eliade în lucrarea *Gânduri către sine însuși*. În viziunea acestui mare gânditor român, afirmarea omului desăvârșit, a omului total rezultă din întâlnirea omului cu sacru. Pentru omul contemporan, valoarea acestor idei ale lui Mircea Eliade despre sacru și homo religiosus constă în umanismul ce-l conțin, deoarece descrierea omului religios, interpretarea lumii simbolurilor și a miturilor servesc pentru a evidenția dimensiunile profunde ale umanului pe care civilizația tehnico-științifică centrată pe rațiune instrumentală le umbrește tot mai mult, deghizându-le în profan. Propunerea lui Mircea Eliade este de a „demitologiza demitologizarea”, adică poate a venit momentul, dacă dorim ca omul să se realizeze integral, să se degajeze dimensiunea sacră pe care unele comportamente ale omului din zilele noastre încearcă s-o camufleze. Prin creația sa, Mircea Eliade afirmă conceptul omului contemporan ca „om universal”, opunând tendințelor reduționiste, unilaterale, care desacralizează omul, îl supune unei adevărate „terori a istoriei”, ce-l răvășește și-l fragmentează, necesitatea unei recuperări totale a dimensiunilor ființei umane – în primul rând a Sacrului, care este „un element în structura conștiinței”, o categorie apriori a rațiunii și care asigură omului o existență deschisă spre „vocile universului”, spre etern și absolut,

transformându-l în ființă transistorică și redându-i astfel optimismul, puterea de a trăi și de a crea.

Mircea Eliade vorbea, într-una din lucrările sale cele mai explicite în privința propriei sale filosofii, *Nostalgia originilor*, de „un nou umanism”. Acest nou umanism, care se naște, după savantul român, printr-o nouă valorizare a istoriei religiilor, nu este însă un umanism „teoretic”, ca acele altele care l-au precedat în istoria culturii europene. El este un umanism care, prin noua valorizare a experienței religioase, are și acea funcție restauratoare cu referire la culturile arhaice.

Noul umanism, după Mircea Eliade, este singura șansă pentru cultura europeană, cu vocația ei de cultură universală, de a supraviețui în fața provocării contemporane.

De asemenea, în *Existența tragică*, D.D. Roșca exprimă o situație istorică în care se pune cu acuitate o nouă problematică, anume problema sensului vieții umane și a sensului istoriei umane, într-un moment în care se dezvăluie caracterul contradictoriu al modernității. D.D. Roșca arată că marea filosofie europeană se află în criză și că e necesar de a formula un nou ideal social și cultural. Tot el respinge raționalismul apriorist și dogmatic, precum și relativismul subiectivist, împotriva căruia invocă „valorile veșnice”, general-umane. Filosoful român înalță un adevărat imn puterii creatoare a omului, își manifestă încrederea în forța morală a omului și în demnitatea sa. El avansează o soluție constructivă în sensul profund al cuvântului: Omul își convertește prin creație existența sa tragică în existență culturală, demnă, într-un destin presărat cu izbânzi și eșecuri succesive. Este destinul unei ființe care năzuiește spre adaptare și echilibru, dar care se trezește mereu în conflict cu lumea, cu starea de lucruri din societate și în conflict cu sine însuși.

În timp ce D.D. Roșca vorbește de existența tragică, M. Eliade caracterizează starea actuală a personalității și societății prin teroarea istoriei. Savantul român este preocupat de sensul istoriei și de trecerea de la semnificația de constrângere la cea de libertate. Teroarea istoriei, expresie preferată și des întrebuițată de Mircea Eliade, semnifică efectul negativ al experienței profane, lumești asupra vieții individului. Atunci când folosește expresiile sale preferate: teroarea istoriei, căderea în Timp și în roata existențelor, ieșirea din timp, Mircea Eliade se referă la istoria evenimentială și la timpul ca durată, sau la istoria profană și la timpul profan. Abolirea timpului și a istoriei se realizează prin eterna reînțoarcere la istoria sacră primordială întrupată în mituri.

Mircea Eliade și-a dedicat viața și opera recuperării sacrului, reînțoarcerii la mesajele spirituale ale culturilor arhaice, deschiderii spre culturile din Orient, universalismului și enciclopedismului, construirii unui nou umanism, bazat pe structura omului ca homo religiosus. Acest nou umanism, pentru care a luptat și a creat Mircea Eliade, este arhetipul central, și înseamnă, așa cum evidențiază el: „O orientare spirituală, umanistă spre totalitate, capabilă să mo-

difice calitatea existenței umane înseși; o spiritualitate dialectică, încarnată și cosmică în care toate persoanele și culturile sunt înțelese în relație cu întregul” [1, p.226.]

Așadar, marii filosofi români M.Eliade și D.D. Roșca, interpretând omul și condiția umană în mod diferit, prin prisma conceptelor specifice filosofiei lor, propun soluții viabile de recuperare a dimensiunilor ființei umane, de supraviețuire și de menținere a demnității în condițiile societății contemporane, deosebit de complicate și controversate.

Referințe:

1. ELIADE, M. *Nostalgia originilor*. București: Humanitas, 1994, p.226.

*Recomandat
Svetlana COANDĂ, dr., conf. univ.*